

ФОРМУВАННЯ ЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНСЬКОГО ПОДУНАВ'Я

Розглядаються питання формування толерантності студентів університету до представників іноетнічних груп, що мешкають на території регіону. Окреслюються основні компонентні складові поняття етнічна толерантність, з'ясовується співвідношення між об'єктивними та суб'єктивними чинниками етнічної політики.

Ключові слова: Подунав'я, студентство, етнос, толерантність, глобалізаційні процеси.

Українське Подунав'я – це територія паралельно-мозаїчного та відчужено-об'єднаного співіснування різних етнічних культур. На цих землях уже кілька століть поруч мешкають представники різних етносів і народів: українці та росіяни, вірмени та євреї, болгари та молдавани, албанці та німці, греки та роми, поляки та угорці. За офіційною статистикою останнього перепису населення на півдні Одеської області проживають представники понад сто національностей та етнічних груп.

Уміння «жити разом» вимагає від кожної людини оволодіння комунікативними компетенціями, що дозволяють навчитися жити в мирі та злагоді; вирішувати конфлікти шляхом діалогу, а не боротьби; освоювати толерантний спосіб співіснування. Означена теза є стержневим положенням для розробки нового парадигмального підходу в сучасній науці, який визначається як полікультурний підхід в освіті та розкриває можливості міжнаціонального спілкування і діалогу у формуванні інтересу до історії і культури представників різних національностей, толерантного способу життя [9, с. 34].

Прояви тероризму, екстремізму, ксенофобії в умовах соціальної трансформації суспільства в наш час стали, на жаль, звичним явищем. Для вирішення проблеми толерантності необхідно об'єднати зусилля в цілеспрямованій роботі філософів, істориків, філологів, політиків, педагогів, психологів, соціологів, усіх тих, хто має безпосереднє відношення до формування самосвідомості особистості.

Для викладачів і студентів Ізмаїльського державного гуманітарного університету поняття «етнічна толерантність» є не просто науковим терміном. Воно фактично супроводжує та визначає етику їх повсякденного життя. В студентському гуртожитку та навчальній аудиторії, в спортивній залі й бібліотеці пліч-о-пліч живуть і навчаються представники різних етносів: українського, болгарського, молдавського, російського та ін. Виховати у студентів шанобливе ставлення до представника іноетнічної групи – одне з найважливіших завдань викладачів університету.

Нагадаємо, що толерантність означає певну світоглядну та морально-психологічну установку особистості на те, якою мірою їй приймати чи не приймати різні, перш за все, чужі ідеї, звичаї, культуру, норми поведінки і т. п. Основна суть толерантності – терпимість до «чужого», «іншого». Ця якість може бути притаманна не лише окремій особистості, а й конкретному колективу, соціальній групі, суспільству в цілому [7, с. 54].

Етнічна толерантність – це здатність людини проявляти терпимість до малознайомого способу життя представників інших етнічних спільнот, їх поведінки, національних традицій, вірувань тощо. Етнічна толерантність проявляється в різних критичних ситуаціях міжособистісного та персонального вибору. Міра прояву

етнічної толерантності залежить від наявності в людини досвіду спілкування з представниками тієї чи тієї етнічної спільноти [2, с. 302-303].

Як властивість особистості в масштабах інтегрованого суспільства толерантність включає такі емоційно-поведінкові компоненти:

- ✓ повага до представників інших етнічних груп;
- ✓ самоповага до своїх етнічних коренів, популяризація культурних традицій власного народу;
- ✓ толерантність щодо осіб із протилежними (культурними, релігійними, етнічними) поглядами;
- ✓ здатність завдяки волевим зусиллям контролювати свою емоційну реакцію на ймовірні дразливі фактори, недопущення відкритих протистоянь на етнічній основі [4, с. 138].

Неабияку роль в досліджуваних процесах відіграє й когнітивний компонент, який включає в себе знання про особливості історичного та культурного життя інших етнічних груп, розуміння феномену толерантності. Формування етнічної толерантності тісно пов'язане з економічними, політичними і соціокультурними умовами, в яких розвивається студент [8, с. 281].

Цілком зрозуміло, що не останню роль у процесі формування етнічної толерантності молоді відіграють також об'єктивні чинники, пов'язані з політичною ситуацією в державі, особливостями соціально-історичного способу життя тощо. В цьому разі неабиякого значення набуває опанування навчальних курсів, пов'язаних з історією держави та рідного краю; етнічними та культурними особливостями народів, котрі мешкають у регіоні. Інформованість про історію, мову та культуру своєї держави, знання історії та традицій власного та сусідніх народів, професійна допомога в процесі адаптаційних викликів – саме такі пріоритети, на наш погляд, є визначальними щодо формування основних навчально-виховних завдань сучасного закладу освіти. На жаль, у навчальних планах сучасних університетів (ІДГУ не є винятком) практично відсутні дисципліни, які були б орієнтовані на практичну підготовку студентів до міжкультурної взаємодії [3, с. 63]. Уведення до навчальних планів таких курсів за вибором, як «Етнічна толерантність та міжкультурна взаємодія», «Етноси Південної Бессарабії: історія, традиції, перспективи», «Поліконфесійне Подунав'я», поза сумнівом, здатне збагатити наших студентів не лише новими знаннями, а й реально посприяти виробленню навичок практичної поведінки в крос-культурних умовах регіону.

Сьогодні університет є не лише навчальним і науково-дослідним центром. Це своєрідний осередок полікультурної взаємодії, в якому за допомогою різноманітних навчальних та виховних методик і прийомів відбувається не тільки становлення майбутнього фахівця, а й формується етнічна самосвідомість громадянина держави. Вибір власного місця в житті, невизначеність свого соціального статусу спонукає молодь до пошуку ідеалів і духовних орієнтирів. Проте зумовлена віковими особливостями нестабільність ціннісної сфери робить їх особливо чутливими, відтак гранично вразливими щодо різного роду впливів, і як наслідок, відбувається розвиток інтолерантної поведінки та формування гіперідентичності у сфері етнічної самосвідомості. Студентство становить собою найбільш активну частину молодіжного суспільства й тому питання про етнічну толерантність в університетському середовищі потребують більш уважної й пильнішої уваги. З огляду на вищезазначене, завдання формування толерантності та зміцнення

міжнаціональної та міжкультурної взаємодії стають пріоритетними в сучасному освітньому процесі [5, с. 79-81].

Провідні дослідники в галузі питань етнічної толерантності акцентують увагу на необхідності в межах навчального процесу формувати у студентів крос-культурну компетентність, розвивати їх особистісні якості, що сприяють успішній соціальній адаптації до професії в сучасних крос-культурних умовах і є ефективним засобом взаємодії [6, с. 220].

Неабияку роль у процесі формування етнічної толерантності у студентів відіграє виховний процес, що втілюється в різноманітних виховних заходах. На факультеті української філології і соціальних наук Ізмаїльського університету існує позитивний досвід проведення таких заходів. Уже понад десять років щорічно на факультеті відбувається «Парад етносів Подунав'я», в рамках якого студенти мають можливість ознайомитися з історією та сьогоденням, культурними надбаннями і традиціями, одягом та кухнею основних етносів, що мешкають у краї. У підготовці до цього дійства жодного значення не має приналежність студентка до конкретного етносу. Академічна група обирає завдання та готується різноманітних конкурсів, під час яких (з настановою на перемогу) намагається якомога цікавіше, яскравіше та детальніше розповісти про «свій етнос». У підсумку виявляється, що студенти (етнічні болгари, українці, молдавани, росіяни тощо), детально досліджуючи одну з етнічних груп регіону, на певний час стають її іманентною часткою. Захід завжди викликає неабияке зацікавлення з боку і студентів, і викладачів. Надалі, гадаємо, цей досвід варто запровадити в усьому університеті, надавши йому статусу доброї традиції, здатної формувати етнічну толерантність студентства в умовах полікультурності.

У зв'язку з глобалізаційними процесами, що відбуваються сьогодні в усіх сферах життя світової спільноти, проблеми освіти та виховання особистості в поліетнічному середовищі набувають особливої актуальності. Це великою мірою підсилює необхідність подальшої роботи в напрямку формування суспільно достовірної, позбавленої міфів та упереджень інформації про позитивний внесок представників різних етносів у розвиток нашої держави, регіону, міста. Рівень крос-культурної компетентності сучасних студентів вимагає нових теоретико-педагогічних і методико-технологічних розробок у галузі етнічної толерантності.

Список використаних джерел

1. Бондырева С. К. Толерантность (введение в проблему) / С. К. Бондырева, Д. В. Колесов. – М. : Изд-во МПСИ; Воронеж : Изд-во НПО «МОДЭК», 2011. – 240 с.
2. Крысько Т. С. Толерантно ориентированное образование – условие самосовершенствования личности // Социальная психология : [учебник для вузов] / Т. С. Крысько. – М. : Эксмо, 2010. – 688 с.
3. Крысько В. Г. Этнопсихологический словарь / под ред. В. Г. Крысько. – М. : Московский психолого-социальный институт, 1999. – 344 с.
4. Психология общения. Энциклопедический словарь / под ред. А. А. Бодалева. – М. : Когнито-Центр, 2011. – 600 с.
5. Саакян О. С. Проблема этнической толерантности у студентов современных вузов / О. С. Саакян // Российский психологический журнал. – 2013. – № 5. – С. 78-85.
6. Селиванова О. А. Проблемы профилактики интолерантных взаимоотношений в условиях высшего учебного заведения / О. А. Селиванова // Вестник Тюменского государственного университета. – 2012. – № 1. – С. 216-221.

7. Соколов В. М. Толерантность : состояние и тенденции / В. М. Соколов // Социс. – 2003. – № 8. – С. 54-63.
8. Тарасова С. М. Моделирование образовательного процесса вуза как фактора социальной адаптации студента в современных кросскультурных условиях / С. М. Тарасова, А. В. Науменко // Вектор науки ТГУ. – 2012. – № 1(8). – С. 281-284.
9. Шлягина У. И. Толерантность в межкультурном диалоге / под ред. Н. М. Лебедева, А. Н. Татарко. – М. : ИЭА РАН, 2005. – 372 с.

Summary

Tsyganenko Lilia. Formation of ethnic tolerance of students of the university in the multicultural space of Ukrainian Danube.

The questions of tolerance formation of students of the university to representatives of foreign-ethnic groups living in the region are considered. The main components of the concept of ethnic tolerance are outlined, the relations between subjective and objective factors of ethnic policy are clarified.

Key words: Danube region, students, ethnos, tolerance, globalization processes.

УДК 811.161.2'42

Ірина Циганок
Катерина Барбан

КОНЦЕПТ СМЕРТІ У МОВОТВОРЧОСТІ ГАЛИНИ ПАГУТЯК

У статті здійснено спробу дослідити особливості словесного вираження концепту смерті умовотворчості сучасної української письменниці Г. Пагутяк. Виявлено широкий спектр семантичних значень досліджуваного концептуального поняття, як прямих так і переносних, okazіональних. Контекстема смерть вступає в антонімічні відношення з лейтмотивом життя, завдяки чому висловлення набуває узагальненого філософського спрямування. Вербалізацію концепту спостережено на морфологічному мовному рівні.

Ключові слова: дискурс фентезі, культурологічний концепт, вербалізація, лейтмотив.

Більшість досліджень з сучасної лінгвоконцептології присвячено вивченню концептуальних понять – яскравих репрезентантів ідіостилію митця слова. Йдеться про частовживані ключові «елементи мови, які втілюються в окремих лексемах, словосполученнях, фразеологічних одиницях, пареміях, прецедентних текстах» [6, с. 285]. На думку Л. Кравець, концепти – «результат пізнання навколишнього світу людиною, цілісне ідеальне утворення, що відображає багатовіковий досвід і специфіку національної культури. Вони виступають у ролі своєрідних культурних кодів певної нації, які передаються від покоління до покоління і засвоюються разом із мовою. Вони і є основою культурної комунікації» [2, с. 192].

Мета нашої розвідки – подати опис концепту *смерть* у мовотворчості Г. Пагутяк, оскільки цей лейтмотив на матеріалі текстів письменниці не був об'єктом лінгвістичного вивчення.

За нашою вибіркою, частотність слововживання концепту *смерть* утворчості Г. Пагутяк складає становить усього 13 % від загальної кількості зафіксованих одиниць.